

SZUFLADA

SCENARIUSZ LEKCJI DLA KLAS 4–6

Szanowni Państwo,

Opisany poniżej przebieg lekcji jest propozycją zajęć poświęconych pamięci o powstaniu w getcie warszawskim, rekomendowaną przez Dział Edukacji Muzeum POLIN dla klas 4–6 szkoły podstawowej. Poruszanie tematów związanych z II wojną światową oraz Zagładą wymaga szczególnej rozwagi ze strony osoby prowadzącej zajęcia. Zadbaliśmy o to, aby informacje pojawiające się w przekazanych Państwu materiałach edukacyjnych były dopasowane do wieku odbiorców i odbiorczyń oraz aby były opatrzone naszym komentarzem.

Scenariusz opisuje zajęcia, których realizacja zajmie około 90 minut. Zachęcamy, by na zajęcia przeznaczyć dwie godziny lekcyjne, a opowiadania Zuzanny Orlińskiej „Szuflada” wysłuchać (lub przeczytać je) wspólnie z dziećmi. Możliwe jest jednak zaproszenie dzieci do przeczytania lub wysłuchania nagrania w domu i skrócenie proponowanych zajęć do jednej godziny lekcyjnej.

Rekomendujemy, by przed przeprowadzeniem lekcji zapoznać się z **ZAŁECENIAMI I WSKAZÓWKAMI** Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN dotyczącymi edukacji na temat II wojny światowej i Zagłady.

Życzymy dobrej lektury!

Zespół Działu Edukacji Muzeum POLIN

Słowa kluczowe: II wojna światowa, Żydzi, getto, dom, przeprowadzka, emocje, empatia

Autorka: Alicja Balcerak

Metody: praca indywidualna z kartami zadań, słuchanie opowiadania, praca w grupach z kartami zadań, dyskusja

Cele warsztatu:

- uczniowie i uczennice poznają podstawowe informacje na temat II wojny światowej
- uczniowie i uczennice zdobywają wiedzę na temat powstania w getcie warszawskim
- uczniowie i uczennice rozwijają empatię i wrażliwość wobec innych, rozumienie różnych perspektyw

Potrzebne materiały:

- Karta zadań + fotografie i tabliczki z nazwami warszawskich ulic (ZAŁĄCZNIK 1)
- Karta zadań z pytaniami do opowiadania (ZAŁĄCZNIK 2)
- Opowiadanie „Szuflada” – nagranie audio
- Opowiadanie „Szuflada” – w formacie pdf
- Karta zadań do pracy w grupach (ZAŁĄCZNIK 3)

Przebieg lekcji:

1. Wprowadzenie do tematu: Warszawa sto lat temu (ZAŁĄCZNIK 1)
2. Wysłuchanie opowiadania wraz z uzupełnianiem kart (ZAŁĄCZNIK 2)
3. Omówienie opowiadania
4. Praca w grupach (ZAŁĄCZNIK 3)
5. Omówienie pracy w grupach
6. Podsumowanie + opcjonalnie praca plastyczna

MODUŁ WSTĘPNY: WARSZAWA STO LAT TEMU

Cele:

- Wprowadzenie do tematu warsztatów
- Pokazanie, jak ważną częścią historii Warszawy i Polski jest historia i kultura żydowska
- Zainteresowanie uczniów i uczennic podjętą tematyką dzięki interaktywnemu zadaniu

Powiedz uczniom i uczennicom, że zapraszasz ich do krótkiego ćwiczenia, które przybliży im tematykę dzisiejszych warsztatów. Rozdaj karty pracy (Załącznik 1) oraz fotografie wraz z tabliczkami ulic, po jednym zestawie na parę. Zadaniem uczniów i uczennic jest przeczytać informacje na temat Warszawy sprzed stu lat, zwrócić uwagę na pojawiające się w nich nazwy ulic, a następnie dopasować nazwy ulic do odpowiednich fotografii. Fotografie związane są z ulicami Nalewki, Tłomackie, Gęsią i Dzielną. Każda z tych ulic jest ważna z punktu widzenia historii przedwojennej żydowskiej Warszawy.

Propozycja podsumowania ćwiczenia i przedstawienie tematu zajęć w języku uczniów i uczennic:

Zwróćcie uwagę na to, że wszystkie miejsca wyróżnione na mapie nawiązują do historii życia społeczności żydowskiej w Warszawie. To dlatego, że Warszawa przed II wojną światową była drugim największym na świecie miastem pod względem liczby ludności żydowskiej (około 350 tysięcy osób). W Warszawie prężnie rozwijała się kultura żydowska. Przejdźmy przez wszystkie miejsca, które pojawiają się w zadaniu. Zerknijcie na fotografię przedstawiającą ulicę Nalewki – była to duża, bardzo ruchliwa i głośna ulica handlowa, główna ulica żydowskiej dzielnicy przed wojną. Teraz spójrzcie na uliczkę Tłomackie – tuż obok stała wielka i piękna synagoga. Dziś wciąż funkcjonują w Warszawie synagogi, czyli żydowskie domy modlitwy, ale 100 lat temu było ich tutaj znacznie, znacznie więcej. Teraz czas na ulicę Gęsią – była to ulica, przy której mieszkało wiele rodzin i funkcjonowało wiele ważnych miejsc, w tym na przykład warsztatów krawieckich czy szewskich. Już przed wojną na końcu tej ulicy znajdował się też cmentarz żydowski i... wciąż tam jest! Dziś nazywamy go cmentarzem przy Okopowej, ponieważ ulica Gęsia już nie istnieje. I ostatni punkt – ulica Dzielna. To tutaj funkcjonował Teatr Scala, w którym grano przedstawienia w języku jidysz – jest to język, którym posługuje się część Żydów. Dziś jest to język mniej popularny, ale dawniej był bardzo powszechny wśród żydowskiej ludności. To tylko kilka z wielu miejsc na mapie żydowskiej Warszawy.

II wojna światowa odcisnęła trwałe piętno na losach Żydów, a Warszawa zmieniła swoje oblicze. W trakcie wojny Żydzi byli bardzo prześladowani, a jedną z form prześladowań było zmuszanie ich do życia w gettach, wydzielonych i zamkniętych częściach miast. Nasze dzisiejsze zajęcia nawiązują do rocznicy wybuchu powstania właśnie w takim miejscu, bo w getcie warszawskim. Miało ono miejsce 19 kwietnia 1943 roku. W trakcie dzisiejszej lekcji przyjrzymy się temu, jak mogła wyglądać codzienność osoby żyjącej w tym czasie w Warszawie.

MODUŁ I: OPOWIADANIE

Cele:

- Zapoznanie uczniów i uczennic z treścią opowiadania „Szuflada”
 - Zaciekawienie uczniów i uczennic wydarzeniami historycznymi poprzez wykorzystanie opowieści, która uwzględnia jednostkową – i przez to bardziej angażującą – perspektywę
1. Każdej osobie rozdaj kartę z pytaniami do opowiadania **(ZAŁĄCZNIK 2)**. Powiedz, że za moment uruchomisz nagranie audio i że wszyscy wspólnie wysłuchacie opowiadania pod tytułem „Szuflada” autorstwa Zuzanny Orlińskiej. W trakcie wysłuchiwanie opowiadania zadaniem uczniów i uczennic jest robić notatki na otrzymanej karcie. Każda osoba wykonuje to zadanie samodzielnie. Zanim uruchomisz nagranie audio, upewnij się, że wszystkie osoby zapoznały się z pytaniami na karcie. Możesz również przed uruchomieniem nagrania przeczytać pytania na głos.

W trakcie odtwarzania nagrania audio możesz również wyświetlać na rzutniku wersję pdf opowiadania albo wersję wydrukowaną rozdać uczniom i uczennicom. Być może niektórym spośród Twoich uczniów czy uczennic bardzo pomoże śledzenie wersji tekstowej podczas słuchania.

Po wysłuchaniu opowiadania daj uczniom i uczennicom jeszcze chwilę na uzupełnienie odpowiedzi.

MODUŁ II: OMÓWIENIE

Cele:

- Zebranie wrażeń z przesłuchanego opowiadania
- Uporządkowanie wiedzy na temat II wojny światowej i życia w getcie
- Rozwijanie empatii wśród uczniów i uczennic poprzez pogłębioną refleksję na temat trudnej sytuacji, w której znalazł się bohater opowiadania

Rozpocznij omówienie od zapytania uczniów i uczennic o ich wrażenia. Przykładowe pytania otwarte, które można zadać:

- Co Was zainteresowało w opowiadaniu?
- Czy coś Was zaskoczyło?
- Jaki był Waszym zdaniem główny temat opowiadania?
- Który fragment opowiadania wydał Wam się najciekawszy?

Następnie wróć do pytań zawartych w karcie zadań. Zapytaj uczniów i uczennic, co w trakcie słuchania opowiadania przyszło im do głowy, czy sobie coś zapisali. Zachęcaj dzieci do dzielenia się własnymi przemyśleniami na temat trudności, z jakimi Bronek musi się w nowej sytuacji mierzyć, i co ich zdaniem pomaga mu przetrwać trudne chwile. Po omówieniu trudności, z jakimi mierzył się Bronek, i strategii, które podejmował, możesz zapytać dzieci o ich własne doświadczenie. Być może część osób ma za sobą doświadczenie przeprowadzki? Co im pomogło oswoić nowe miejsce? Co jeszcze możemy zrobić, by poczuć się lepiej w nowym miejscu zamieszkania?

Być może w trakcie omawiania opowiadania pojawią się trudne pytania związane z powodem przeprowadzki Bronka. Scenariusz zakłada wyjaśnienie historycznego kontekstu dla opowiadania w dalszej części lekcji, ale jak najbardziej możliwe jest zaspokojenie ciekawości dzieci już teraz. Można wówczas w tym miejscu opowiedzieć nieco o historycznym kontekście – przykładowa wypowiedź znajduje się na końcu modułu czwartego.

Przykładowa odpowiedź do pytań z karty zadań (ZAŁĄCZNIK 2):

Z jakimi trudnościami mierzy się główny bohater? Co pomogło mu przetrwać trudne chwile?

Przykładowa odpowiedź: Bronek wraz z całą rodziną został zmuszony do przeprowadzki, co było dla niego bardzo trudnym doświadczeniem. Bronek w nowym miejscu zamieszkania nie znał nikogo wokół, nie czuł się jak u siebie. Nie lubił swojego nowego łóżka, które skrzypiało, nie miał w nowym mieszkaniu swojego pokoju. By uciec od otaczającej go rzeczywistości, hałasu i smutnych myśli, Bronek wymyślał przygody rodziny Aksamitów. Korzystanie z własnych zasobów wyobraźni było jego sposobem na zadbanie o siebie i ucieczkę do innego, lepszego świata. Bardzo wspierający okazał się również list od Ewuni – osoby, która mieszkała w tym miejscu przed Bronkiem. Być może ten przyjazny list i przeczytanie kilku słów od osoby, której przedmiotami się otacza, sprawiły, że Bronek poczuł się w nowym miejscu bezpieczniej i swobodniej. Być może uwierzył, że jest w stanie w nowym miejscu przeżyć miłe chwile.

MODUŁ III: PRACA W GRUPACH

Cele:

- Ćwiczenie opisywania emocji i rozumienia ich źródeł
- Lepsze zrozumienie perspektywy bohatera opowiadania i dzięki temu wzbudzanie empatii wobec osób, które doświadczyły mieszkania w getcie
- Ćwiczenie umiejętności pracy w grupie

Powiedz uczniom i uczennicom, że teraz czas na kolejne ćwiczenie, tym razem w grupach. Powiedz, że zadania będą nawiązywać do opowiadania „Szuflada” i służą one temu, by jak najlepiej zrozumieć historię i perspektywę Bronka. Zanim rozdasz karty (Załącznik 3), powiedz, że znajdują się na nich dwa zadania. Zadanie pierwsze polega na dopasowywaniu informacji opisujących albo mieszkanie na Żłotej, albo na Gęsiej. W zadaniu drugim chodzi o opisanie emocji, jakie odczuwał Bronek oraz wskazanie ich możliwej przyczyny. Wyjaśnij, że drugie zadanie nie ma jednej dobrej odpowiedzi. Chodzi o to, by uczniowie i uczennice po prostu wspólnie zastanowili się nad emocjami, które mogły towarzyszyć Bronkowi i spróbowali rozpoznać, jakie momenty czy wydarzenia do tych emocji doprowadziły. Może być tak, że różne grupy zwrócą uwagę na różne aspekty historii i doświadczenia Bronka i jest to jak najbardziej w porządku.

Warto przed zadaniem sprawdzić, czy wszyscy uczniowie rozumieją znaczenie emocji wypisanych w zadaniu 2. Jeśli któraś z nich jest niezrozumiała, warto o niej porozmawiać z uczniami i uczennicami, wspólnie poszukać przykładowych sytuacji, w których daną emocję można odczuwać.

Propozycja opisanie emocji w języku uczniów i uczennic:

Emocje to uczucia, których doświadczamy w odpowiedzi na różne sytuacje wokół nas. Kiedy coś się dzieje, nasz mózg reaguje na tę sytuację i w efekcie odczuwamy rozmaite emocje. To może być spontaniczne uczucie ekscytacji, gdy widzimy coś ciekawego, albo uczucie niepokoju, gdy coś nas przestrasza. Zdarza się, że odczuwamy kilka emocji naraz i jest to zupełnie normalne.

Emocje pomagają nam zrozumieć, co jest dla nas ważne. Czasami trudno jest je kontrolować (zwłaszcza kiedy coś nas bardzo złości), ale ważne jest, abyśmy nie bali się o naszych emocjach mówić. Są one naturalną częścią życia, a nazwanie ich może pomóc nam lepiej zrozumieć siebie i innych. Gdy rozumiemy, skąd się nasze emocje biorą, co je wywołało, łatwiej utrzymać nerwy na wodzy.

MODUŁ IV: OMÓWIENIE PRACY W GRUPACH

Cele:

- Podzielenie się wynikami pracy grupowej i ich podsumowanie
- Normalizacja uczuć bohatera Bronka i wzbudzanie wobec niego empatii
- Odniesienie historii bohatera opowiadania do wydarzeń historycznych z czasów II wojny światowej

Omów z grupami efekty ich pracy. Podkreśl trudną sytuację Bronka, zachęcaj uczniów i uczennice do wnikliwej analizy jego doświadczenia. Podkreśl, jak ważną rolę w naszym życiu odgrywa posiadanie bezpiecznego domu, „bycie u siebie”.

Odpowiedzi do pytań z karty zadań (ZAŁĄCZNIK 3):

Zadanie 1 – poprawne odpowiedzi:

ULICA ŻŁOTA	ULICA GĘSIA
Bronek dobrze zna okolicę i wszystkich sąsiadów.	Bronek nie zna nikogo, wszyscy dookoła są obcy.
Każdy członek rodziny ma w mieszkaniu swój pokój.	W mieszkaniu oprócz rodziny Bronka mieszkają również inni lokatorzy.
Bronek ma pokój z balkonem wychodzącym na podwórze.	Bronek nie ma swojego pokoju. Ma jedynie swój kąt w jadalni, gdzie jest jego łóżko i biurko z szufladami.
Bronek czuje się bezpiecznie, to mieszkanie to jego dom.	Bronek nie czuje się tu jak u siebie; nie czuje, że to jego dom.
Bronka otaczają znajome przedmioty, w tym jego własne łóżko.	Bronka otaczają przedmioty Ewuni, w tym jej łóżko i biurko.

Zadanie 2 – przykładowe odpowiedzi:

1. Bronek czuje **smutek**, gdy **nie może spać w swoim własnym, ulubionym łóżku**
2. Bronek czuje **strach**, gdy **widzi psa pani Aksamit**
3. Bronek czuje **złość**, gdy **w mieszkaniu jest dużo ludzi i nie może być sam**
4. Bronek czuje **bezzradność**, gdy **dowiaduje się o konieczności przeprowadzki**
5. Bronek czuje **szczęście**, gdy **wymyśla losy rodziny Aksamitów z ulicy Złotej**

Po omówieniu odpowiedzi do obu zadań powiedz, że choć Bronek jest postacią fikcyjną, to podobną jemu historię przeżyło wiele osób w trakcie II wojny światowej. Ważne, by w tym miejscu znaleźć połączenie pomiędzy treścią opowiadania a faktami historycznymi.

Propozycja uchwycenia powiązania między opowiadaniem a faktami historycznymi w języku uczniów i uczennic:

Akcja opowiadania „Szuflada”, z którym dzisiaj się zapoznaliśmy, toczy się w trakcie II wojny światowej. Początki tej wojny sięgają roku 1939, w którym nazistowskie Niemcy zaatakowały Polskę. Adolf Hitler, ówczesny przywódca Niemiec, głosił wiele nieprawdziwych teorii. Uważał na przykład ludność niemiecką za lepszą od wszystkich innych, a Żydów traktował jak najgorszych wrogów. Jego przekonania były bardzo popularne w nazistowskich Niemczech i doprowadziły do brutalnego prześladowania ludności żydowskiej. Jedną z form prześladowań było zmuszanie Żydów do mieszkania w gettach – wydzielonych częściach miast, w których panowały bardzo trudne warunki. Początek opowiadania „Szuflada” opowiada właśnie o tym: Żydzi mieszkający w różnych częściach miasta zmuszeni byli do przeprowadzenia się na teren getta. W gettach, na małej wydzielonej przestrzeni, mieszkało bardzo dużo ludzi. To dlatego nowe mieszkanie na ulicy Gęsiej, do którego trafia Bronek z rodziną, zamieszkują również inne osoby. W związku z licznymi prześladowaniami Żydowskie bojownicy i bojowniczki mieszkający w getcie warszawskim, pomimo trudnej sytuacji, stawili opór nazistowskim okupantom. 19 kwietnia 1943 rozpoczęło się powstanie w getcie warszawskim i jest ono przykładem bardzo bohaterskiej i odważnej postawy.

MODUŁ V: PODSUMOWANIE**Cele:**

- Podsumowanie poruszanych na zajęciach wątków
- Zachęcenie uczniów i uczennic do podzielenia się własnymi przemyśleniami i wrażeniami
- Wyjaśnienie idei Akcji Żonkile

Spróbuj wspólnie z uczniami i uczennicami odtworzyć przebieg lekcji. Możesz zapytać, które momenty lekcji były najciekawsze, które najbardziej zapadły im w pamięć, albo czy jakieś informacje ich zaskoczyły. Stwórz przestrzeń do podzielenia się wrażeniami i do zadania ewentualnych pytań. Wyjaśnij również, na czym polega Akcja Żonkile.

Propozycja podsumowania w języku uczniów i uczennic:

Rozpoczęliśmy dzisiejsze zajęcia od przyjrzenia się mapie Warszawy sprzed 100 lat. Rozmawialiśmy o tym, że przed II wojną światową Warszawę zamieszkiwała bardzo liczna ludność żydowska. Posłuchaliśmy opowiadania „Szuflada”, którego akcja rozgrywała się w trakcie wojny, kiedy to Żydzi byli zmuszani do zamieszkania w getcie i do funkcjonowania w bardzo trudnych warunkach. Wykonaliśmy rozmaite zadania, w których dążyliśmy do jak najlepszego zrozumienia perspektywy i uczuć Bronka. Porozmawialiśmy o powstaniu w getcie warszawskim, którego rocznica jest pretekstem dla naszej dzisiejszej lekcji. Dzisiejsze zajęcia odbyły się w ramach Akcji Żonkile, której założeniem jest upamiętnienie powstania w getcie warszawskim. W ramach tej akcji wolontariusze i wolontariuszki 19 kwietnia każdego roku rozdają na ulicach Warszawy tysiące papierowych żonkili. Czy chcecie się na koniec podzielić jakimiś refleksjami? Co dla Was było w tej lekcji najciekawsze? Który jej element najbardziej Was zainteresował? Dodatkowa praca plastyczna

Na koniec lekcji możesz zaproponować uczniom i uczennicom wykonanie Żonkila. Szablon i instrukcja złożenia Żonkila znajdują się na stronie Muzeum POLIN – **TUTAJ**.

ZAŁĄCZNIK 1 – KARTA ZADAŃ DO FOTOGRAFII

Przed Wami **5 fotografii oraz 5 tabliczek z nazwami ulic**. Waszym zadaniem jest dopasować nazwy ulic do odpowiednich fotografii. Zanim spróbujecie połączyć ulice i zdjęcia w pary, przeczytajcie ciekawostki na temat Warszawy sprzed stu lat i zwróćcie uwagę na pojawiające się w nich nazwy ulic. Te ciekawostki pomogą Wam w wykonaniu zadania. Do dzieła!

Ciekawostki na temat Warszawy sprzed stu lat:

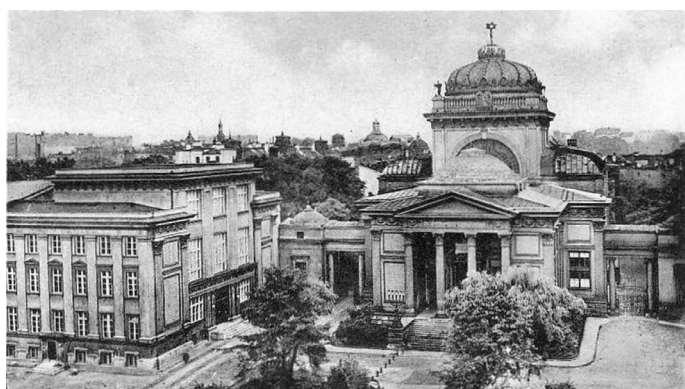
1. Na ulicy Nalewki znajdowało się wiele sklepów – ściany kamienic wypełniały rozmaite szyldy z nazwami różnych zakładów handlowych. Nalewki były główną ulicą żydowskiej dzielnicy przed wojną.
2. Przy małej uliczce Tłomackie mieścił się piękny i ogromny budynek. Była to Wielka Synagoga – żydowski dom modlitwy.
3. Na ulicy Gęsiej zwykle panował hałas i zgiełk. Znajdowało się tam wiele ważnych dla społeczności żydowskiej miejsc; na końcu tej ulicy znajdował się cmentarz.
4. Przy ulicy Dzielnej mieścił się Teatr Scala – jedna z najbardziej znanych przedwojennych scen żydowskich.

ULICA TŁOMACKIE

ULICA NALEWKI

ULICA GĘSIA

ULICA DZIELNA

Ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

ZAŁĄCZNIK 2 – KARTA DO OPOWIADANIA „SZUFLADA”

Wsluchaj się w opowiadanie „Szuflada” i odpowiedz:

Z jakimi trudnościami mierzy się główny bohater?

Co pomogło mu przetrwać trudne chwile?

[illegible]

ZAŁĄCZNIK 3 – KARTA ZADAŃ DO PRACY W GRUPACH**Zadanie 1.**

Poniżej znajduje się 10 informacji na temat funkcjonowania Bronka w mieszkaniu na ulicy Żółtej i w mieszkaniu na ulicy Gęsiej. Przyporządkujcie numery poszczególnych informacji do odpowiedniego miejsca w tabeli.

1. Bronka otaczają znajome przedmioty, w tym jego własne łóżko.
2. Bronek nie zna nikogo, wszyscy dookoła są obcy.
3. Bronek nie czuje się tu jak u siebie; nie czuje, że to jego dom.
4. Bronek dobrze zna okolicę i wszystkich sąsiadów.
5. Bronek czuje się bezpiecznie, to mieszkanie to jego dom.
6. Bronka otaczają przedmioty Ewuni, w tym jej łóżko i biurko.
7. W mieszkaniu oprócz rodziny Bronka mieszkają również inni lokatorzy.
8. Bronek nie ma swojego pokoju; ma jedynie swój kąt w jadalni, gdzie jest jego łóżko i biurko z szufladami.
9. Bronek ma pokój z balkonem wychodzącym na podwórze.
10. Każdy członek rodziny ma w mieszkaniu swój pokój.

UL. ŻŁOTA	UL. GĘSIA

Zadanie 2.

Przeczytajcie przytoczony fragment opowiadania, a następnie wykonajcie zadanie.

Wymyślanie przygód rodziny Aksamitów pozwalało Bronkowi uciec od wszystkiego, co go otaczało. Od hałasu i ścisłu na ulicy, od trudnych rozmów prowadzonych przy stole, z których nie wszystko rozumiał. Od widoków, które wolałby zapomnieć, i od smutnych myśli. Czasem miał wrażenie, że to on jest plastelinowym Bronkiem Aksamitem ze Złotej i mieszka w na wpół otwartej szufladzie. Chronił się w niej. Wydawało mu się, że zamyka tam swoje uczucia, o których nie potrafił nikomu opowiedzieć.

Jakie uczucia skrywa Bronek w szufladzie? Pomóżcie mu je nazwać i opowiedzieć o nich. Z wypisanych poniżej emocji wybierzcie trzy, których Waszym zdaniem doświadcza Bronek, a następnie wyjaśnijcie, jakie zdarzenia czy myśli te emocje wywołały, skąd się one wzięły. Możecie odnosić się do dowolnych momentów w opowiadaniu.

strach	złość	smutek	radość	bezzadność
rozczarowanie	zachwyt	szczęście	wstyd	spokój

1. Bronek czuje _____, gdy

2. Bronek czuje _____, gdy

3. Bronek czuje _____, gdy
